

KRYTERIA POZAPRAWNE W SĄDOWEJ WYKŁADNI PRAWA

Leszek Leszczyński

KRYTERIA POZAPRAWNE W SĄDOWEJ WYKŁADNI PRAWA

Leszek Leszczyński

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Publikacja zawiera wyniki badań zrealizowanych w ramach projektu badawczego finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki w ramach projektu badawczego nr 2016/21/B/HS5/00139 pt.:

„Aksjologiczna dyskrecjonalność sędziowska. Między intencjami prawodawcy a autonomią sądownictwa”

Stan prawny na 1 września 2022 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Zygmunt Tobor

Wydawca

Dagna Kordyasz

Redaktor prowadzący

Kinga Zając

Opracowanie redakcyjne

Agnieszka Witczak

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8286-812-8

ISSN 1897-4392

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Patrycji i Darii

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Wstęp	17
Rozdział I	
Kryteria pozaprawne a stosowanie i wykładnia prawa	25
1. Kryterium pozaprawne jako element generalnej klauzuli odsyłającej.....	25
1.1. Podstawowe pojęcia	25
1.2. Rodzaje klauzul odsyłających.....	26
1.2.1. Szacunkowe klauzule odsyłające	27
1.2.2. Generalne klauzule odsyłające.....	28
1.3. Rodzaje kryteriów pozaprawnych.....	36
1.4. Generalne klauzule odsyłające a zasady prawa.....	43
2. Wykładnia w procesie stosowania prawa a kryteria pozaprawne	47
2.1. Stosowanie i wykładnia prawa	47
2.2. Właściwości operatywnej wykładni prawa	51
2.3. Fazy operatywnej wykładni prawa	55
Rozdział II	
Kryteria pozaprawne w orientacyjnej i walidacyjnej fazie sądowej wykładni prawa	61
1. Kryteria pozaprawne a orientacyjna (wstępna) faza wykładni prawa	61
2. Kryteria pozaprawne w walidacyjnej fazie wykładni prawa	64
2.1. Podstawowe warianty wykorzystania odesłania pozaprawnego w procesie wykładni prawa	64

2.1.1. Cechy ogólne zastosowania odesłania pozaprawnego	64
2.1.2. Problem obowiązku zastosowania „obowiązującej” klauzuli odsyłającej.....	68
2.1.3. Problem orzeczniczego „dotworzenia” kryterium pozaprawnego	71
2.2. Bezpośrednie zastosowanie „obowiązującej” klauzuli odsyłającej.....	74
2.2.1. Zastosowanie odesłań a rodzaj aktu normatywnego zawierającego klauzulę.....	75
2.2.2. Zastosowanie odesłań a rodzaj przepisu prawnego zawierającego klauzulę	78
2.2.3. Zastosowanie odesłań prawa międzynarodowego i prawa Unii Europejskiej	82
2.3. „Zapożyczenie” kryteriów pozaprawnych (zastosowanie odesłań <i>per analogiam</i>)	86
2.3.1. Rodzaje „zapożyczenia” kryteriów pozaprawnych.....	86
2.3.2. Zapożyczenie kryteriów pozaprawnych z przepisów szczegółowych (<i>analogia legis</i>).....	88
2.3.3. Zastosowanie odesłań pozaprawnych z przepisów ogólnych („dopełniających”).....	90
2.4. Problem zastosowania „nieobowiązującej” klauzuli odsyłającej	97
2.4.1. Obowiązkiwanie przepisu a test stosowalności odesłania pozaprawnego	97
2.4.2. Zastosowanie klauzuli „jeszcze nieobowiązującej”	99
2.4.3. Zastosowanie klauzuli „już nieobowiązującej”	101
2.4.4. Wykorzystanie odesłań nieobowiązującego prawa „obcego”	104
2.4.5. Uwagi porównawcze.....	109
2.5. Wpływ odesłań pozaprawnych na zastosowanie przepisów prawnych i zasad prawa oraz na wykorzystanie wcześniejszych decyzji sądowych.....	111
3. Wybrane czynniki relatywizujące model ogólny	117

3.1. Rodzaj gałęzi prawa.....	117
3.2. Typ praktyki decyzyjnej i rodzaj sądu.....	121
3.3. Typ społeczno-politycznego otoczenia prawa.....	124
3.4. Rodzaj porządku prawnego	127

Rozdział III

Kryteria pozaprawne w fazie rekonstrukcyjnej sądowej

wykładni prawa.....	133
1. Ustalanie treści kryteriów pozaprawnych	134
1.1. Nazwa klauzuli odsyłającej a treść kryterium	134
1.1.1. Identyfikacja składników klauzuli odsyłającej.....	134
1.1.2. Treść odesłań do faktów i odesłań do wartości (ocen).....	138
1.2. Ustalanie pozaprawnych treści aksjologicznych.....	142
1.2.1. Rodzaje wartości pozaprawnych	142
1.2.2. Wartości polityczne	144
1.2.3. Wartości ekonomiczne.....	147
1.2.4. Wartości moralne	149
1.3. „Normatywizacja” treści odesłań.....	153
2. Interpretacyjne łączenie wartości	154
2.1. „Wspieranie się” (wzmacnianie) treści pozaprawnych....	155
2.2. Kreowanie i rozwiązywanie relacji kolizyjnych.....	161
2.2.1. Rodzaje kolizji	161
2.2.2. Kolizje w ramach kryteriów jednorodzajowych.....	163
2.2.3. Kolizje między różnymi rodzajami wartości.....	169
2.3. Zestawianie treści kryteriów pozaprawnych z aksjologią wewnątrzprawną.....	174
3. Konkretyzacja („sytualizacja”) treści odesłań	179
4. Rola odesłań pozaprawnych w rekonstrukcji bazowego wzoru zachowania	186
5. Wybrane czynniki relatywizujące model ogólny	190
5.1. Rodzaj gałęzi prawa.....	191
5.2. Typ praktyki decyzyjnej i rodzaj sądu.....	201
5.3. Typ społeczno-politycznego otoczenia prawa.....	206
5.4. Rodzaj porządku prawnego	213

Rozdział IV**Kryteria pozaprawne w fazie konstrukcyjnej i redukcyjnej**

sądowej wykładni prawa	219
1. Kryteria pozaprawne w fazie budowy normatywnych podstaw decyzji stosowania prawa	219
1.1. Konstrukcyjna faza wykładni prawa a kryteria pozaprawne	219
1.2. Tok podstawowy	222
1.3. Tok inferencyjny	227
1.4. Tok kolizyjny	229
2. Kryteria pozaprawne w fazie redukcji decyzyjnej	231
2.1. Decyzja stosowania prawa a kryteria pozaprawne	231
2.2. Kryteria pozaprawne w kwalifikacji stanu faktycznego	233
2.3. Kryteria pozaprawne w ustalaniu normatywnych konsekwencji kwalifikacji faktów	236
3. Kryteria pozaprawne jako argument uzasadniania decyzji stosowania prawa	240
4. Wybrane czynniki relatywizujące model ogólny	247
4.1. Rodzaj gałęzi prawa	247
4.2. Typ praktyki decyzyjnej i rodzaj sądu	251
4.3. Typ społeczno-politycznego otoczenia prawa	257
4.4. Rodzaj porządku prawnego	259

Rozdział V**Odesłania do kryteriów pozaprawnych a stanowienie****i stosowanie prawa (uogólnienia, podsumowania,**

optymalizacje)	263
1. Odesłania pozaprawne w praktyce legislacyjnej.	
Cele, warunki i środki oddziaływania	263
1.1. Cele i warunki odsyłania	263
1.2. Środki ustawodawczego oddziaływania	268
1.3. Aspekty optymalizacji	288
2. Odesłania pozaprawne a sędziowska swoboda decyzyjna	292
3. Odesłania do kryteriów pozaprawnych a proces sądowej wykładni prawa (podsumowanie)	298

4. Zarys optymalizacyjnego modelu stosowania odesłań pozaprawnych	304
4.1. Model ogólny.....	304
4.2. Kontekst współczesnego polskiego porządku prawnego	317
Bibliografia.....	323

WSTĘP

(1) Praca niniejsza¹ zawiera analizę ról kryteriów pozaprawnych w procesie sądowej wykładni prawa. Kryteria te, związane głównie z wartościami i normami moralnymi, politycznymi i ekonomicznymi, wykorzystywane są w sądowych procesach decyzyjnych stosowania prawa oraz towarzyszącej im operatywnej wykładni prawa na podstawie upoważnienia zawartego w normatywnej konstrukcji generalnej klauzuli odsyłającej, istotnie rozszerzającej zakres swobody interpretacyjno-decyzyjnej sądu. Pozaprawny charakter kryteriów wynika z braku ich określenia treściowego w źródłach podstawowych dla danego porządku prawnego (a więc w porządku prawa stanowionego – w przepisach prawnych). Wykładnia sądowa, będąca najważniejszym rodzajem wykładni operatywnej, prezentowana jest w pracy w kontekście odzwierciedlenia udziału kryteriów pozaprawnych w jej zasadniczych fazach (orientacyjnej, walidacyjnej, rekonstrukcyjnej, konstrukcyjnej i redukcyjnej), wyróżnianych w ujęciu walidacyjno-derywacyjnym.

Analiza w obu powyższych aspektach przedmiotowych odnosi się do wykładni sądowej przeprowadzanej głównie w ramach polskiego porządku prawnego jako przykładu porządku prawa stanowionego, przy dostrzeżeniu w ramach szczegółowych analiz istotnych odrębności prowadzących do formułowania uwag porównawczych (np. odnośnie do podstawowych gałęzi prawa czy typów procesu decyzyjnego).

¹ Praca przygotowana została w ramach realizacji projektu badawczego zatytułowanego *Aksjologiczna dyskrecjonalność sędziowska. Między intencjami prawodawcy a autonomią sądownictwa*, finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki na podstawie umowy nr 2016/21/B/HS5/00139.

Twierdzenia, mające charakter teoretycznoprawny, wyprowadzane są na gruncie zarówno własnych doświadczeń sędziowskich w Naczelnym Sądzie Administracyjnym, jak i na podstawie wieloletnich systematycznych badań orzecznictwa sądów polskich (działających w warunkach systemu autokratycznego w latach 1945–1989 i systemu demokratyczno-rynkowego po 1989 r.) oraz wybranych orzeczeń sądów europejskich (Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej). W ich kontekście praca stanowi swoiste *iunctim*, ujętych w różnych perspektywach porównawczych, wyników badań wcześniejszych z badaniami nad funkcjonowaniem aktualnego polskiego porządku prawnego².

Zasadność analizy roli kryteriów pozaprawnych w sądowej wykładni prawa i – szerzej – w procesach stosowania prawa wiąże się z przekonaniem o konieczności traktowania prawa, także w ramach porządku prawa stanowionego, szerzej niż tylko jako systemu regulacji *stricti iuris* wyrażonych w przepisach prawnych. Nie zmienia tego przekonania fakt, że kryteria pozaprawne pojawiają się właśnie w przepisach. Istotne jest bowiem to, że nawet jeśli podstawy ich wykorzystania w procesie decyzyjnym zasadniczo opierają się na normatywnej konstrukcji klauzul odsyłających w kontekście argumentacji walidacyjnej, to pozostałe

² Praca niniejsza jest moją trzecią polskojęzyczną monografią prezentującą tę problematykę na przestrzeni ponad 40 lat, odnoszącą się do różnych okresów i różnych aspektów funkcjonowania odesłań pozaprawnych. Mimo że różnią się one profilem badawczym oraz okresami badanego orzecznictwa, oscylują wokół roli odesłań do kryteriów pozaprawnych w stosowaniu i wykładni prawa. Pierwszą z nich jest, opierająca się na 5-letnich badaniach polskiego powojennego orzecznictwa sądowego, praca pt. *Klauzule generalne w stosowaniu prawa* (Lublin 1986), natomiast drugą, uwzględniającą już orzecznictwo po 1989 r., jest praca zatytułowana *Stosowanie generalnych klauzul odsyłających* (Kraków 2000). W tym „publikacyjnym ciągu” praca niniejsza wpisuje się w założenie, że około 20-letnie okresy pozwalają nie tylko na przyjęcie nowych założeń badawczych (które w niniejszej pracy koncentrują się na procesie sądowej wykładni prawa), ale także na porównawcze dostrzeżenie nowych tendencji w odniesieniu do funkcjonowania odesłań. Należy też nadmienić, że praca niniejsza została poprzedzona wydaniem monografii pt. *General Reference Clauses in the Judicial Process. Context of Legislative Intentions and Interpretative Discretion* (Berlin 2021), opierającej się na tych samych badaniach, ale ukazującej inny profil prezentacji ich wyników. Stąd wiele przypisów w niniejszej pracy odnosi się do innych moich prac analizujących szerzej poszczególne zagadnienia stanowiące jej przedmiot.

Rozdział I

KRYTERIA POZAPRAWNE A STOSOWANIE I WYKŁADNIA PRAWA

1. Kryterium pozaprawne jako element generalnej klauzuli odsyłającej

1.1. Podstawowe pojęcia

Z przedmiotem niniejszej pracy wiążą się trzy podstawowe pojęcia, które mają swoją odrębną treść, chociaż w wielu przypadkach możliwe jest ich zamienne używanie. Idzie o pojęcia odesłania pozaprawnego, klauzuli odsyłającej oraz kryterium pozaprawnego.

Pojęcie odesłania pozaprawnego ma najszerszy zakres treściowy. W ujęciu modelowym oznacza ono legislacyjne nakierowanie uwagi adresata normy prawnej (zarówno adresata zwykłego, jak i adresata kwalifikowanego, np. sądu) na konieczność rozważenia potrzeby uwzględnienia kryterium pozaprawnego w ramach budowy wzoru zachowania lub podstawy decyzji stosowania prawa.

Kryterium pozaprawne wskazane jest w specjalnej konstrukcji normatywnej wyrażającej owo upoważnienie, którą należy nazwać klauzulą odsyłającą, przybierającą postać klauzuli generalnej lub szacunkowej. Oba rodzaje klauzul w porządku prawa stanowionego sformułowane są w różnie umiejscowionych przepisach prawnych, zarówno w kontekście

systematyki aktu normatywnego, jak i pionowej oraz poziomej struktury systemu prawnego.

Najistotniejszym składnikiem odesłania są wskazane w klauzuli odsyłającej otwarte treściowo kryteria pozaprawne¹. Są one zarazem otwarte (w przeciwieństwie do „zamkniętych” w regulacji normatywnej kryteriów *stricti iuris*) i pozaprawne, w rozumieniu konieczności odwołania się w celu ustalenia ich treści do nieokreślonych normatywnie w tekście prawnym, wymiennie lub alternatywnie, wartości (np. dobro wspólne, dobro dziecka) i norm (np. zasady słuszności, zasady współzycia, dobrych obyczajów, zwyczajów). Poprawność ma zatem charakter strukturalny, funkcjonalnie bowiem, poprzez włączenie tych kryteriów do wykładni prawa, procesów decyzyjnych oraz treści decyzji sądowej, stają się one składnikiem porządku prawnego w wymiarze co najmniej konkretnego procesu stosowania prawa. Termin „kryterium” w powyższym ujęciu jest terminem zbiorczym w stosunku do wskazywanych w odesłaniach i częściowo zachodzących na siebie wartości² i norm, które mogą mieć (nie zawsze rozłącznie) treść moralną (najczęściej – ugruntowaną społecznie), polityczną lub ekonomiczną³.

1.2. Rodzaje klauzul odsyłających

Pojęciu klauzul odsyłających odpowiadają wspomniane wyżej dwie konstrukcje normatywne, których istota powinna zostać w tym miejscu nieco przybliżona. Pierwszą z nich jest szacunkowa klauzula odsyłająca, natomiast drugą – istotniejsza z punktu widzenia wpływu na proces

¹ Przyjętemu w pracy pojęciu kryterium odpowiada w dużej mierze słownikowe znaczenie tego terminu, według którego kryterium to „miernik służący za podstawę oceny, sprawdzian sądu, probierz” (*Słownik języka polskiego*, t. 1, red. M. Szymczak, Warszawa 1978, s. 1065).

² Wartość rozumiana jest tu jako cecha cenneści, założona apriorycznie lub ukształtowana na podstawie ugruntowanych społecznie ocen (o różnych ujęciach istoty wartości por. Cz. Znamierowski, *Oceny i normy*, Warszawa 1957, rozdziały VII i XI; Z. Ziemiński, *Wstęp do aksjologii dla prawników*, Warszawa 1970, s. 57 i n.; W. Lang, *Prawo i moralność*, Warszawa 1989, s. 30 i n.).

³ Szerzej na temat tych pojęć por. L. Leszczyński, *Tworzenie generalnych klauzul odsyłających*, Lublin 2000, s. 11–17.

wykładni operatywnej – generalna klauzula odsyłająca (i to kryteria w niej wyrażone stanowią zasadniczy przedmiot pracy).

1.2.1. Szacunkowe klauzule odsyłające

Klauzule szacunkowe wyrażone są w postaci takich zwrotów normatywnych, jak: ważne powody, należyta staranność, uzasadnione przyczyny, szczególne okoliczności, normalne następstwa, trwałe i zupełny rozkład pożycia, stosowne wynagrodzenie, poważny wkład, przeciętna miara, odpowiednia różnica wieku, rażąca strata itp. Zawierają zatem dwa wyraźnie odróżnialne składniki: odwołanie się do faktów (np. powody, okoliczności, następstwa, strata, wynagrodzenie, różnica wieku itp.), których wystąpienie powinno być ustalone (stwierdzone) w procesie decyzyjnym, oraz wskazanie na „ocenę”, która prowadzi do wyrażenia swoistej kwalifikacji (ważne, szczególne, odpowiednie, trwałe itp.).

Element oceniający takiego zwrotu nie wywołuje potrzeby wyrażenia typowej aprobaty lub dezaprobaty wobec danych zjawisk (oceny „typu zasadniczego”)⁴ czy odwołania się bezpośrednio do ukształtowanych społecznie pozaprawnych wartości lub norm (np. zasad słuszności). Prawodawca nie wskazuje w nim kierunku oceniania (np. aksjologii moralnej lub politycznej), chociaż mimo powszechnego braku prawodawczego wskazania kryteriów szacowania ważności, trwałości, stosowności itp., nie jest wykluczone posiłkowanie się pewnymi wartościami, głównie moralnymi. Ustawodawca, formułując klauzulę szacunkową, wskazuje natomiast na konieczność oszacowania stopnia, wielkości, wagi, intensywności itp. wystąpienia danego stanu rzeczy opisanego w jej nazwie jako fakt.

⁴ Por. Z. Ziemiński, *Problemy podstawowe prawoznawstwa*, Warszawa 1980, s. 124.

1.2.2. Generalne klauzule odsyłające

(1) Termin „generalna klauzula odsyłająca” (czy częściej spotykana nazwa „klauzula generalna”⁵) powstał na gruncie wypowiedzi doktrynalnych. Funkcjonuje także w języku praktyki prawniczej (sądowej), ale nie był i zasadniczo nie jest elementem języka aktów normatywnych⁶. Każdy z trzech składników tej nazwy wymaga chociażby krótkiego omówienia.

Termin „klauzula” (jako termin prawniczy) oznacza zastrzeżenie lub warunek w umowie, traktacie lub dokumencie prawnym i może oznaczać takie formy szczegółowe, jak klauzula derogacyjna, delegacyjna czy klauzula wykonalności⁷. Warunkiem byłby tu obowiązek rozważenia wykorzystania klauzuli przy stosowaniu przepisu ją zawierającego. Człon nazwy wskazujący na charakter „odsyłający” klauzuli oznacza, że kryteria w nim wskazane (nazwane) nie są zdefiniowane czy określone precyzyjnie w inny sposób w tekście przepisów prawnych, w związku z czym do ustalenia ich treści potrzebne jest odwołanie się do innych wartości (ocen) lub norm, niewłączonych do systemu prawnego. Natomiast „generalny” charakter odesłania oznacza, iż ustalenie treści wskazanych w nim kryteriów ma się dokonać nie w formie oszacowania, lecz wskazania na pozaprawny (np. moralny) system aksjologiczny lub normatywny, w jakimś zakresie określony (ukierunkowany) ogólnie poprzez nazwę tego kryterium.

⁵ Nazwa „klauzula generalna” nie musi jednak być łączona wyłącznie z odesłaniem pozaprawnym. Rozumie się je bowiem także jako ogólne, nieenumeratywne wyliczenie kompetencji danego organu (por. H. Izdebski, *Historia administracji*, Warszawa 1984, s. 81). Por. też: Z. Ziemiński, *Stan dyskusji nad problematyką klauzul generalnych*, PiP 1989/3, *passim*; M. Pawełczyk, *Uwagi o „odsyłającym” charakterze klauzul generalnych*, „*Studia Iuridica Silesiana*” 1984/9, *passim*.

⁶ W prawie polskim termin „klauzula generalna” występuje w załączniku do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z 20.06.2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz.U. z 2016 r. poz. 283 ze zm.), które w § 155 ust. 1 określa m.in. te klauzule jako środek „zapewnienia elastyczności tekstu aktu normatywnego”.

⁷ Por.: *Słownik języka polskiego*, t. 3, red. W. Doroszewski, Warszawa 1961, s. 710–711; *Słownik...*, t. 1, red. M. Szymczak, s. 927; W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, Warszawa 1983, s. 216; *Leksykon PWN*, red. A. Karwowski, Warszawa 1972, s. 524.

Relacje pomiędzy wyróżnionymi wyżej trzema składnikami nazwy „generalna klauzula odsyłająca” wyznaczają kilka możliwych rozumień tego terminu. Najszerszym z nich jest ujęcie klauzuli jako każdej podstawy swobody decyzyjnej w procesie stosowania prawa, niewiążącej się z odrębną konstrukcją normatywną (rodzaj klauzuli w ujęciu funkcjonalnym)⁸. Ujęcie zawężające akcentuje obecność konstrukcji klauzuli odsyłającej w regulacji normatywnej, wiążąc pojęcie klauzuli albo z każdym zwrotem niedookreślonym (nieostrym) językowo, albo ze zwrotem odsyłającym do każdego rodzaju kryteriów zewnętrznych, niezależnie od tego, czy odsyła on do norm, ocen czy wiedzy (np. do zasad wiedzy, nauki czy techniki)⁹. Ujęcie kolejne dalej ogranicza pole odsyłania i zalicza do klauzul jedynie konstrukcje o charakterze aksjologicznym, które wymagają wyprowadzenia ocen pozaprawnych (nieokreślonych prawnie), niezależnie od ich charakteru (a więc także do ocen szacunkowych)¹⁰. Istotne zawężenie ma miejsce w przypadku ujęcia czwartego, traktującego generalną klauzulę odsyłającą jako normatywny zwrot odsyłający podmiot podejmujący decyzję nie do każdego rodzaju ocen, lecz do „systemu” wartości (ocen) lub norm pozaprawnych, określonych w sposób ogólnie ukierunkowany przez nazwę kryterium pozaprawnego. Dodatkowe zawężenie tego ujęcia mogłoby wiązać istotę klauzuli z odesłaniem, mieszczącym się w dostatecznie ogólnej części systemu prawnego czy aktu normatywnego, które tym samym mogłoby być wykorzystywane przy stosowaniu różnych norm czy instytucji regulowanych w danym akcie normatywnym (co pozwalałoby na rozróżnienie „generalnych klauzul generalnych” i zawartych w przepisach szczególnych aktu normatywnego „szczególnych klauzul generalnych”)¹¹.

⁸ Por. Z. Ziemiński, *Problemy...*, s. 472 i n.

⁹ Por.: J. Wróblewski, *Glosa do wyroku SN z 19.01.1972 r., III CRN 471/71*, OSPiKA 1973/1, poz. 2, s. 67–70; F. Studnicki, *Działanie zwyczaju handlowego w zakresie zobowiązań z umowy*, Kraków 1949, s. 65.

¹⁰ Por. Z. Ziemiński, *Teoria prawa*, Warszawa 1978, s. 144–145. O istocie ocen por. M. Zirk-Sadowski, *Rozumienie ocen w języku prawnym*, Łódź 1984, szczeg. s. 62–112.

¹¹ Por. A. Ohanowicz, *Glosa do orzeczenia GKA z 17.06.1968 r., BO-4238/68*, OSPiKA 1969/6, s. 287.

Publikacja omawia role, jakie pełnią kryteria pozaprawne, związane głównie z wartościami oraz normami moralnymi, politycznymi i ekonomicznymi, w procesie sądowej wykładni prawa w ramach polskiego porządku prawnego. Zaprezentowane wnioski są wynikiem wieloletnich badań orzecznictwa sądów polskich – działających zarówno w warunkach systemu autokratycznego, jak i demokratyczno-rynkowego – oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

„Książka to oryginalne podejście oparte na gruntownej analizie orzecznictwa sądowego oraz osobistych doświadczeń Autora jako sędziego. Trudno przecenić takie opisowe, empiryczne podejście do tak ważnej problematyki. Z pewnością dla wielu czytelników lektura książki będzie odkrywaniem nieznanych dotąd obszarów dyskursu interpretacyjnego”.

Z recenzji prof. dr. hab. Z. Tobora

Leszek Leszczyński – profesor doktor habilitowany nauk prawnych; kierownik Katedry Teorii i Filozofii Prawa oraz dyrektor Instytutu Nauk Prawnych Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej; sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego; referent na wielu konferencjach krajowych i międzynarodowych; wykładał oraz prowadził badania naukowe m.in. w USA, Japonii, Australii, Niemczech, Wielkiej Brytanii; kierownik projektów badawczych Narodowego Centrum Nauki; autor ok. 320 publikacji z zakresu teorii prawa, europejskiego systemu praw człowieka, prawa Unii Europejskiej oraz komparatystyki prawniczej.

9788382868128 W01P01

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8286-812-8

9 788382 868128

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

